Ons het Madiba se moed nodig*

Nico Koopman*

Ter herdenking van Rolihlahla Nelson Mandela se verjaardag op 18 Julie ná 30 jaar van demokrasie, moet ons sy deugde van geloof, hoop, liefde, wysheid, statigheid, geregtigheid, onverskrokkenheid en moed onthou.

Hy het baie mense regoor die wêreld geïnspireer met sy moed om fors, selfgeldend en heldhaftig in die aangesig van geweldige teëspoed te wees. Soos een van sy aanhalings illustreer: "Ek het geleer dat moed nie die afwesigheid van vrees was nie, maar om daaroor te triomfeer. Die dapper man is nie hy wat nie vrees voel nie, maar hy wat daardie vrees oorwin."

Madiba het die moed gehad om die fleur van sy lewe en 'n belowende loopbaan as een van die eerste swart prokureurs in Suid-Afrika op te offer om apartheid teen te staan en onderdrukte mense vry te maak. Hy het ook die moed gehad om tronkstraf en selfs die dood van geliefdes te oorleef terwyl hy in die tronk was. Hy het gewys dat dit moed verg om onreg konsekwent te bestry en 'n lewe van waardigheid en vryheid vir almal na te streef.

Madiba het moed aan die dag gelê om jare se gevangenisstraf sonder bitterheid en 'n soeke na wraak agter te laat. Dit verg moed om nie net diegene te vergewe wat jou onreg aangedoen het nie, maar om selfs te besluit om saam met hulle die reis na die bou van 'n nuwe toekoms vir almal aan te pak.

Madiba het die moed gehad om vergifnis te kies. Vergifnis maak jou kwesbaar. Vergifnis hou risiko in: dat jy uitgebuit kan word; dat jou vergifnis goedkoop gemaak kan word omdat dit nie met opregte berou en belydenis, spyt en berou, vergoeding, herstel en restitusie, versoening en genesing gepaard gaan nie.

Nie almal was dit eens met sy besluit om saam te werk en saam te reis met diegene wat hom en soveel ander onderdruk het nie. Daar was skeptisisme en selfs wantroue uit sy eie geledere. Sommige het dalk gedink dat hy "sag" oor beginsels geraak het, dat die jare in die tronk dalk sy tol geëis en dat die vooruitsig op vryheid vir hom te aantreklik geword het.

Sommige jong mense is vandag ook skepties oor Madiba se keuse om met voormalige onderdrukkers saam te werk. Dit moes moed geverg het om op sy gekose pad te volhard ondanks twyfel van sy vriende en kamerade, en dalk selfs ondanks selftwyfel. Dit verg ware moed om die risiko te neem om te vertrou.

Madiba het homself verbind tot 'n gesamentlike reis wat moreel aanvaarbare kompromieë geverg het. Om 'n kompromie aan te gaan is om tydelik met die tweede prys vir lief te neem en om mekaar tegelyk te belowe dat ons vir die eerste prys vir almal sal saamwerk. Om oop daarvoor te wees om tydelik met die tweede prys vir lief te neem, kan vertolk word as verraad van jou beginsels en van diegene wat jy verteenwoordig. Die soeke na moreel aanvaarbare kompromieë verg onverskrokkenheid en moed.

Dit het moed van Madiba geverg om koalisies te vorm, om voormalige teenstanders se hande te vat, om saam te werk, om konsensus te soek, om te streef om oënskynlike onverenigbaarheid en onversoenbaarheid te oorkom, om nuwe kollegas te aanvaar, om nuwe kameraadskappe te vorm, om ʼn inklusiewe en verenigde samelewing te bou.

Madiba het ook die moed gehad om rassisme te oorkom toe hy saam met ander ʼn reis onderneem het om die land saam vorentoe te neem. Hy het ʼn visie van ʼn nierassige Suid-Afrika gehad en gedroom van ʼn land en wêreld met net een menslike ras met ʼn verskeidenheid van kleure, kulture, geloofsoortuigings, bekentenisse en oortuigings. Dit verg moed om rassisme te oorkom en nierassigheid te bewerkstellig.

Madiba het nie die rassistiese oortuiging aanvaar dat hy as ʼn swart mens minderwaardig is teenoor wit mense wat liggaamlike kenmerke, intellek, leierskapsvermoë, beskaafdheid, moraliteit en spiritualiteit betref nie. Hy het die gelykheid van sy verdienstelikheid, waarde en waardigheid, aansien en grootsheid bevestig. Madiba kon met wit mense saamwerk omdat hy selfversekerd en vol selfvertroue oor sy gelyke waardigheid en waarde was. Wit mense kon hom geensins minderwaardig laat voel nie.

Hy het nie hul goedkeuring vir sy gelyke verdienstelikheid en waarde as ʼn swart mens nodig gehad nie. Ek onthou hoe my ouers tydens die hoogtepunt van apartheid dit by hul kinders ingeprent het dat ons nie minderwaardig is nie, al het rassistiese houdings en vooroordele, samelewingstrukture, stelsels en wette, asook selfs sommige teologiese regverdigings vir apartheid, die teendeel getoon.

Madiba het ook die kompleksiteit van rassisme verstaan. Hy het geweet rassisme gaan nie net oor strukture en wette wat getransformeer moet word nie. Dit gaan ook oor bewustelike en veral onderbewustelike partydighede en vooroordele van diskriminasie, om sommige as meerder- en ander as minderwaardig te beskou. Hy was gekant teen eksplisiete rassistiese houdings en vooroordele en die strukture wat op grond daarvan opgerig is, sowel as die mag wat bekom is om hierdie vooroordele te struktureer.

Madiba was ook teen onderbewustelike rassistiese houdings en vooroordele gekant. Hy was bewus van die subtiele en onderbewustelike bestaan van onder meer rassistiese, anti-Semitiese, anti-Islamitiese, Afro-pessimistiese, xenofobiese, klassistiese, seksistiese en homofobiese vooroordele, asook dié jeens gestremde en ouer mense en omgewingsvernietigingsdrange by mense. Hy het besef om die bevryding van alle vorms van diskriminasie, ontmensliking en selfs demonisering te bewerkstellig, dit van kardinale belang sou wees dat mense oor hierdie onderbewustelike vooroordele bewus gemaak en opgevoed word. Om alle vorms van rassisme en diskriminasie te onderskei en uit te wis verg moed en geesteskrag.

Ons idealiseer of verafgod nie Madiba wanneer ons hom vier nie. Hy was ʼn feilbare mens. Hy het ook moed openbaar deur sy feilbaarheid te erken. Hy het die moed gehad om ʼn besluit te neem en dit te implementeer. Hy het die moed gehad om te erken dat hy nie die werk kon voltooi nie.

Daadkrag verg moed, veral omdat ons dalk in ons besluitneming of implementering fouteer. Ons het moed nodig om die vrees te oorkom om ongewilde besluite te neem. Ons besluite moet gerig word deur geregtigheid vir almal, veral vir die mees kwesbares, en nie deur gewildheid nie.

As mense wat die geskenk van Nelson Mandela vier, onthou en eer, het ons die moed nodig om saam met Madiba verder as Madiba te gaan. Om hom waarlik te eer moet ons uit sy voorbeeld put en verder op die pad na waardigheid, genesing, geregtigheid, vryheid en gelykheid reis as wat hy kon.

In hierdie tye van toenemende plaaslike en globale sosio-ekonomiese en politieke uitdagings kort ons die inspirasie wat uit ʼn moedige Mandela voortgevloei het. Kom ons put moed uit hom terwyl ons saam vorentoe beweeg in ons gesamentlike strewe na eenheid in diversiteit, na versoening en aanvaarding wat vyandskap en vervreemding, diskriminasie en ontmensliking vaarwel toeroep, en na geregtigheid, vrede en vreugde vir almal.

Prof Nico Koopman is die Viserektor: Sosiale Impak, Transformasie en Personeel aan die Universiteit Stellenbosch.